NIEUWSBRIEF NUMMER 3 2008

NATUURONTWIKKELINGSPROJECT STAPSTEEN *'t ZWANENBROEKJE*

in de polder van Ubbergen
veilige haven
voor planten en dieren
op hun weg
tussen de Nijmeegse stuwwal en de Waal

Stapsteen 't Zwanenbroekje is een particulier initiatief, ongeveer tien jaar geleden gestart, waarbij landbouwgronden worden omgezet in natuur. De overheid wil natuurbeheer door particulieren stimuleren; 't Zwanenbroekje is hiervan een voorbeeld. Bij de inrichting van het gebied wordt gestreefd naar een zo groot mogelijke variatie passend bij het landschap, zodat zoveel mogelijk planten en dieren er zich thuis kunnen voelen.
't Zwanenbroekje werkt samen met het IVN, vereniging voor natuur- en milieueducatie, afdeling Rijk van Nijmegen.
(Dit is een uitgave van een onregelmatige nieuwsbrief waarmee wij belangstellenden willen informeren over het wel en wee van 't Zwanenbroekje. Als u toezending niet op prijs stelt gaarne bericht aan j.h.swarte@hetnet.nl Bijdragen aan deze nieuwsbrief en vragen zijn van harte welkom.)

September 2008

Nu de vakanties ten einde lopen is het tijd om weer iets van ons te laten horen. De vorige nieuwsbrief verscheen eind november 2007 en sindsdien is er op 't Zwanenbroekje veel gebeurd. Elke dinsdag (behalve bij hoogwater) werd met een vast groepje gewerkt in de Konijnenwaard aan de noordkant van de Waal bij Haalderen. Staatsbosbeheer heeft daar gronden verworven en wij mochten de afrasteringen meenemen mits we deze er zelf uithaalden. Honderden meters prikkeldraad en schapengaas rolden we op en talloze palen trokken we met speciaal geconstrueerde hefbomen uit de grond. Dit materiaal, voor zover niet verroest of verrot, is gebruikt om de percelen op 't Zwanenbroekje af te rasteren in verband met de komst van de Rode Geuzen.
De oproep in de laatste nieuwsbrief om bij te dragen in de jaarlijkse kosten van de runderen was zo succesvol dat het bestuur van de stichting "Vrienden van 't Zwanenbroekje" het verantwoord acht de betaling aan de eigenaar, de stichting Free Nature, te garanderen.
Het is hartverwarmend om te zien hoeveel mensen met belangstelling, financiële steun of inzet van hun werkkracht hun betrokkenheid bij 't Zwanenbroekje tot uitdrukking brengen.

Angela Mundi, Hans Maertens, Jos Swarte

Peilschaal

Veldnamen

Dagpauwoog

Blauwborst

"Rode Geuzen"

Bezoek aan de uiterwaarden bij slot Loevestein om de kudde te bezichtigen; de runderen verstopten zich echter in het struweel

Hoogtepunt was de komst van de kleine kudde Rode Geuzen op donderdag 10 april:
de heer Nero van Loevestein, de dames Maiga, Rosalind en Marjolein en het een week oude stierkalfje Mosterd, zoon van Maiga. Rosalind is dragend. De dieren zijn geselecteerd uit de grote kudde die in de uiterwaarden bij slot Loevestein leeft. Transport over de weg was volkomen nieuw voor hen. Vanuit de veewagen liep het stel heel rustig de wei in. Er was nogal wat publiciteit omheen: de foto's van Henk Baron verschenen zowel op diens website als op de locale tv-zender. De Gelderlander kwam met een uitgebreid artikel.
De dieren zijn nu helemaal gewend. Als er mensen in de buurt komen gaan ze er vandoor. Wij laten dat zo.

Aankomst: vanuit de veetransportwagen lopen de dieren op hun gemak de wei in.

Onderzoek
Anders dan boerderijkoeien kunnen deze runderen kiezen uit een zeer gevarieerd voedselaanbod van grassen en allerlei kruiden. De bioloog Rienk Noordhuis, in opleiding bij het instituut voor Zoofarmacognosie te Beek, zal het eetgedrag van de dieren in verband brengen met hun conditie. Dit is geen eenvoudige zaak want je kunt het dier niet vragen wat het gegeten heeft en nog minder of het klachten, bijvoorbeeld hoofdpijn, heeft. Intensieve observatie is nodig. Toch is er al veel anekdotische en systematische kennis aanwezig over zelfmedicatie bij dieren. In de Apenheul vullen de bewoners de aangeboden voeding aan met planten uit het bos. Een eerste verslag over het kruidengebruik door de runderen is reeds beschikbaar.

Waarnemingen
In het voorjaar was te zien hoe ’t Zwanenbroekje zich tot een echt natuurgebied *aan het ontwikkelen is*. Hazen in februari, de roep van de fazant, de reigers bij het water, reekalfjes tijdens maaiwerkzaamheden bij de verkeersweg, kieviten in de open graslanden, visdiefjes, dassenharen in het prikkeldraad, de geur van een vos, honderden jonge visjes in de van wilgentenen gevlochten kraamkamers, vraatsporen van bevers aan gesnoeide wilgen langs het Meer vlak bij het pontje, bijzondere vogels zoals de spotvogel en de bosrietzanger.
Door onze vogelkenner Nico van der Poel werden op 31 mei 40 soorten gespot.

Educatieve activiteiten
Het bieden van mogelijkheden van educatie omtrent natuur en landschap is een hoofddoelstelling van ’t Zwanenbroekje. Vorig jaar hadden wij al brugklassers van het Stedelijk Gymnasium aan het werk. Dit jaar kon dit niet doorgaan omdat er vanuit de school te weinig begeleiding beschikbaar was. Als nieuw fenomeen deed de *maatschappelijke stage* haar intrede. Vanuit verschillende scholen was er belangstelling maar de goede voorbereiding, begeleiding en vorm moet nog gevonden worden.
In november wandelden wij rond met een aantal docenten van de nabijgelegen *havo Notre Dame*. Ondanks het mistige, natte weer waren zij zeer enthousiast. Tot concrete samenwerking is het echter nog niet gekomen. De havo is druk bezig met nieuwbouwplannen. Daarbij wordt grote aandacht geschonken aan een zorgvuldige ecologische inpassing van de school in de natuurrijke omgeving.

Lisdodde in de kleine beek
Grote Lisdodde groeit snel en vertraagt de doorstroming. Dat is niet goed voor onze trekminnende vissen (dit zijn vissen, die gaan trekken als ze willen minnen). We hopen nu een effectieve manier te hebben gevonden om deze plant onder controle te houden, nl. voordat de sigaren gaan pluizen en de zaden zich via de wind verspreiden de stengel afsnijden. Door dit onder de waterspiegel te doen loopt het restant van de stengel vol, waardoor de plant verrot en de vegetatieve verspreiding eveneens wordt bemoeilijkt. De stengels gaan naar de broeihoop. Een nat karwei!

Waterwerk

Modderschoffies

Werk in uitvoering
Door bemiddeling van de heer Frits Meurs van de gemeente Ubbergen werd *de watertoevoer naar de kleine beek* op peil gebracht. De waterkerskwekerij in Ubbergen leent het water van de bronnen maar niet alles kwam terug. De gemeente zorgde ook voor het uitdiepen van een deel van deze beek. De heer Meurs hielp ons bovendien aan *een peilschaal* om de waterhoogte te meten. Deze is geplaatst bij het pontje.
Door Jacques, de broer van Riet Lottin, werden bordjes gemaakt met *de historische namen van de oorspronkelijke percelen*: Haverkamp, eerste en tweede Hoge Wei, Achterste Aarland, Grote Kopse Kamp. Ook bij andere percelen in de Ooijpolder zijn oude veldnamen weer zichtbaar gemaakt zoals Gasthuiskamp, Kwade wei, Vijf Morgen. Veel namen stammen al van voor 1600, de oudste voor 1300. Namen waren vroeger nodig omdat de percelen eigendom waren van grootgrondbezitters (abdijen, weeshuizen) en per jaar aan de boeren werden verpacht.
De stichting Bronnen verblijdde ons met restanten van haar voorraad inheemse planten, die niet meer verkoopbaar waren. Eind april gingen *75 rode kornoeljes en 50 wilde appels* met wat zand erbij de grond in. Dankzij extra zorg zijn deze allemaal goed aangeslagen.
Op zaterdag 31 mei hielp de werkgroep Praktisch Natuurbeheer van het IVN ons een grote stap vooruit door een van *de laatste percelen af te rasteren*. Lengte 414 meter. 96 palen gingen de grond in, 1002 meter draad werd gespannen.

Buurtbezoek
Bewoners van de Parallelweg in Ubbergen kijken dagelijks uit op 't Zwanenbroekje, onder wie Anneke Adams, bestuurslid van de Vriendenstichting. Op een mooie zomeravond ontving zij haar buren in het gebied met koffie en gebak, een inleiding, een rondleiding en een borreltje. Een zeer geslaagde avond met lovende reacties.

Nederlands oerwoud

Natuurvriendelijke oevers

Kennismaking

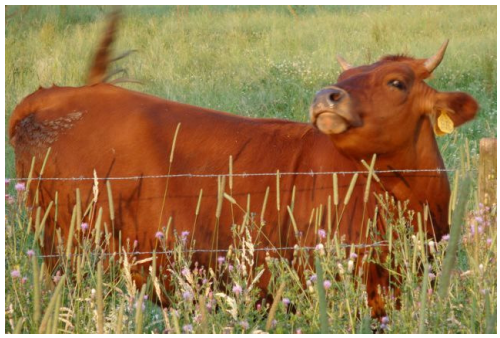
Zie mij eens

Stimulans
De landelijke overheid wil natuurbeheer door particulieren stimuleren. In de praktijk valt het niet altijd mee met de medewerking van locale en provinciale overheden. Soms is er zelfs tegenwerking.
Vanuit de samenleving wordt *waardering geuit voor dit particuliere initiatief* . "Een buitengewoon motiverend en sympathiek natuurontwikkelingsproject. Dit geeft de burger moed bij alle negatieve ontwikkelingen die op de natuur afkomen" schrijft een hooggeleerde uit Wageningen. Vrienden van het project, die het vanaf het moeizame begin hebben gevolgd, bewonderen het doorzettingsvermogen mbt "*dit experiment van ondernemerschap in kleinschalige natuurontwikkeling"*.

Inrichting
't Zwanenbroekje is ingericht met poelen, beken, struweel, natuurvriendelijke oevers, vistrappen en dergelijke. De filosofie is dat na het scheppen van de voorwaarden de natuur vanzelf moet komen. Dat is ook duidelijk het geval gezien de ontwikkeling van de laatste jaren. Hieronder een impressie van de *kleine kunstgrepen* waarmee wij de natuur een handje proberen te helpen. Een uitkijkpost voor de ijsvogel, kraamkamers voor visjes, schuurpalen voor de runderen, enzovoort.

Kraamkamer

Broeihoop

IJsvogel vispaal

Vlotjes

De *verplaatsing van een stukje stuwwal* was weer een grotere ingreep. Bij de Maartenskliniek wordt een parkeergarage aangelegd. Uit de immense bouwput, die wordt uitgegraven, werden vijf vrachtwagens vol zand naar 't Zwanenbroekje gedirigeerd. De bedoeling is een vluchtburcht voor dassen te creëren met een kamer en toegangspijpen. Vlak bij ligt de faunatunnel onder de verkeersweg.

Wegen voor natuur in de Ooijpolder
Stapsteen 't Zwanenbroekje is onderdeel van een *ecologische verbinding tussen de stuwwal en de Groenlanden*. Wat betreft de realisering van deze verbinding in het agrarisch gebied zijn belangrijke vorderingen gemaakt. Het is de bedoeling dat er in dit gebied kleine landschapselementen komen, zoals poelen, heggen, bosschages. Planten en dieren kunnen zich hierlangs verplaatsen. De gemeente Nijmegen gaat bijdragen in de kosten. De provincie stelt 350.000 euro beschikbaar voor het aanplanten van heggen. Onder de Kapitteldijk op de weg naar Leuth is *een faunatunnel* met raster gerealiseerd. De ecologische verbinding tussen de Groenlanden en de Ooijse Graaf komt er minder goed vanaf. De gemeente geeft hier voorrang aan woningbouw en verplaatsing van de sportvelden naar het zoekgebied voor de ecologische zone. Voor deze zone blijft slechts tien of twintig meter breedte over.

Wandelpaden
Er komen ook meer mogelijkheden om te *wandelen op onverharde paden*, een zaak waar de werkgroep Groen en Ruimte van het IVN voor heeft gepleit. Vanaf Persingen naar de Kasteelsche Hof is een struinpad dwars door het boerenland geopend.

http://www.wandelenindeooijpolder.nl/pages/wandelroutes.aspx

citaat: "Een koe dat is een dapper dier
Zij durft te vrijen met een stier"

Een bezoek aan 't Zwanenbroekje? angelamundi@dse.nl
Interesse in een folder en/of een -kort- jaarverslag? j.h.swarte@hetnet.nl
Een eenmalige of periodieke donatie aan 't Zwanenbroekje? Rekeningnummer 1279.60.724
ten name van stichting Vrienden van 't Zwanenbroekje, Rabobank Rijk van Nijmegen

Bereikbaarheid van 't Zwanenbroekje:
Vanaf het Trajanusplein in Nijmegen richting Beek/Kleve, N325. De eerste afslag rechts naar Ubbergen nemen. Parallel aan de verkeersweg blijven (Parallelweg) tot het punt waar de weg enigszins naar rechts buigt (begin Kasteelse Laan) en het fietspad rechtdoor gaat. Auto's en fietsers kunnen hier parkeren; voetgangers steken hier de weg over (**voorzichtig!**) naar het klaphekje. Hierachter bevindt zich een landbouwweg parallel aan de verkeersweg en het toegangshek van 't Zwanenbroekje. De landbouwweg is ook te bereiken vanuit Beek, St. Hubertusweg, eerste afslag links.